

Gənc şah adamlar çəkildəndən sonra taxtdan ayağa durdu, baxmayaraq ki, dincəlmək istəyirdi. Neçə gündən üzü bəri ayaq üstə olmağın, at belində səfərin yorğunluğunu canından çıxarmaq üçün bir tərəfə çəkilib yaxşıca yatmaq necə yaxşı olardı - şah xəyalından keçirdi. Amma necə istirahətə gedəydi ki, bir az əvvəl Hüseyn Lələ bəyin II Sultan Bəyazidin dilindən yazılmış məktubu oxumağından çox keçməmişdi. Əslində, şahın dincliyini əlindən alan, onu dərin fikirlərə qərq eləyən də elə bu məktubda yazılanlar olmuşdu.

II Sultan Bəyazid, görünür, ata-babalarının yolu ilə gedərək Azərbaycan ərazilərinə iddialarından əl çəkməmişdi. Baxmayaraq ki, yazdığı məktubda Əlvənd Mirzəyə özünü müttəfiq kimi göstərirdi. Uzun savaqlar zamanından bəri - o zamandan ki, hələ İsmayıl Mirzə heç həyatda yox idi - Ağqoyunluların hakim olduğu Diyarbəkir tərəfləri təzədən öz ərazilərinə qatmaq istəyən Osmanlı hakimləri məqsəd və məramlarını sonrakı nəsillərə ötürmüşdülər. Doğrudur, İsmayıl Mirzə müəllimləri sayəsində öyrənmişdi ki, Osmanlı sultanlarının başı uzun müddət Qərblə savaqlara qarışdığından bir növ Diyarbəkir, Anadolu tərəfləri haqqında niyyətlərini sonraya saxlamışdılar.

İsmayıl Mirzə hiss eləyirdi ki, Osmanlı hakimiyyəti üçün Əlvənd Mirzə indi ən yaxşı vasitədir. Onlar bütün ciddi-cəhdləri ilə çalışacaqdılar ki, həm Əlvənd Mirzəni, həm də əmisi oğlu Sultan Muradın iştahlarını itələsinlər. Çünki həqiqətən onlar özlərini Ağqoyunlu səltənətinin varisləri hesab edirdilər. Ancaq bir məsələni anlamaq istəmirdilər ki, Ağqoyunlu səltənətinin özünü hiş eləyib saxlamaq zamanı artıq keçmişdə qalıb. İndi tarix başqa hava gətirir. Bu havanı duymaq, anlamaq üçün gərək özlərini Ağqoyunlu səltənətinin varisləri hesab edənlər də niyyətlərindən əl çəksinlər.

Doğrudan doğruya İsmayıl Mirzə istəyirdi ki, onun üçün doğma olan qohumları hakimiyyət iştahasından əl çəkib, şahə beyət etsinlər. Bu zaman şah onların əmin-amanlığını təmin edər, Ağqoyunlu səltənətindən qalan ərazilərdən ayrı-ayrı hissələri idarə etməyi onlara tapşırırdı.

Hüseyinbala MİRƏLƏMOV

baş qoşunlarının sayı 7 min nəfərdən çox deyil. Onsuz da Əlvənd Mirzənin qoşunları ilə birinci çarpışmadakı döyüş səhnəsini xatırlayanda, ona aydın olurdu ki, Qızılbaşlar dönməz bir sücaətlə döyüşürlər.

İsmayıl Mirzə bütün qüvvələrini Əlvənd Mirzə ilə döyüşə çəkdiyi halda nələr baş verəcəkdə? Allah eləmiş əgər o qüvvələrinin hamısını itirsə, şübhəsiz, həyatını da itirəcəkdə. Beləliklə, Təbrizə gedib çıxması, özünü şah elan etməsi də müşkül olacaqdı.

Ona məlumat çatdırılmışdılar ki, Əlvənd Mirzə qoşunlarını tam cəmləyəndən sonra Naxçıvan ərazisində qalmaq istəmir. Çuxursənd tərəflərə hərəkət etmək fikrindədir. Amma Əlvənd Mirzənin Şərur düzünü müşahidə etməsindən sonra deyəsən, fikri dəyişmişdi. Ordugahını elə Şərur düzündə qurmuş və

İsmayıl Mirzə onu ruhən sevindirən bu səsləri öz döyüşçülərinin andı kimi qəbul edirdi. O, hiss eləyirdi ki, bu döyüşdə Qızılbaşlar son damla qanlarına qədər vuruşmaqdan çəkinməyəcəklər. Həqiqətən İsmayıl Mirzədə bir inam yaranmışdı ki, lap Əlvənd Mirzənin qoşunu 10 qat artıq olsa belə Qızılbaşların qarşısında dayana bilməyəcək. O, atının başını döndərərək dördnala qoşunun önündən çapıb keçdi. Yenidən özünün müşahidə məntəqəsinə qayıdaraq əmirləri yanına çağırırdı. Sarı Əli bəy Təkəli, Qaraca İlyas bəy Bayqurdlu, Əvdi bəy Şamlı, Bayram bəy Qaramanlı, Məhəmməd bəy Ustaclı, Abdal bəy Dədə... hamısı burada idi. Nisbətən cavan adlı-sanlı sərkərdələr də bir tərəfdə dayanmışdılar. Hüseyn Lələ bəyin məsləhəti ilə birinci döyüşdə çox böyük sücaətlər gös-

Digər əmirlər Məhəmməd Ustaclının bu sözlərindən şövqə gəldilər, yeriyərindən dilləndilər: - Başımız mürşidimizə qurbanı, - dedilər.

Həmin gün Şərur düzünün bir tərəfində Əlvənd Mirzə qoşunları, digər tərəfində Qızılbaşlar səf tutmuşdu. Səhər açılıb gün yayılandan sonra Qızılbaşların təbilləri guruldadı. O tərəfdən Əlvənd Mirzə qoşunlarından xüsusi bir dəstə ayırmışdı ki, nisbətən hündür bir yerdən Qızılbaş qoşunlarını oxa tutsunlar.

Döyüş sürətlə başladı. Bir az keçmiş Şərur düzü qırmızı rəngə boyanmışdı. Ölənlərin sayı-hesabı yox idi. İsmayıl Mirzə özü mərkəzdən irəliləyirdi. Onun cəsarətli hücumu Hüseyn Lələ bəyi narahət eləyirdi. Ona görə də çevik Qızılbaşlara göstəriş elədi ki, İsmayıl Mirzəni əhatəyə alsınlar. Düşmənin ona yaxın gəlməsinə imkan verməsinlər. Mərkəzdən hücum edən İsmayıl Mirzə düşməni pərən-pərən saldı. Məhəmməd Ustaclının başçılığı ilə çevik Qızılbaşlar Ağqoyunlu qoşunlarını iki yerə parçaladı. İsmayıl Mirzə özünü yetirib Ağqoyunlu bayrağını ələ keçirdi. Qızılbaşların alqış sədaları göyə yüksəldi. Digər tərəfdən Qızılbaşların bir dəstəsi Ağqoyunlulara arxadan hücum eləmişdi. Ağqoyunlular geriye sıxışdırılırdı. Və bu zaman Əlvənd Mirzənin tarixi səhvi özünün acı nəticəsinə verdi.

Əlvənd Mirzə öz qoşunu arasında nə qədər təbliğat aparsa da ki, Qızılbaşlar yolunu azmışlardı, onlara rəğbət bəsləməyin özü də Allah yanında günahdı. Bu təbliğata baxmayaraq, Əlvənd Mirzə hiss eləyirdi ki, qoşunda Qızılbaşlara rəğbət bəsləyənlərin sayı çoxdu. Ona görə də o, çoxlu sayda dəvələri zəncirlər bir-birinə bağlayaraq qoşunun arxasına düzmüşdü. Hər ehtimala qarşı əgər Qızılbaş tərəfdarları döyüşü atıb qaçmaq istəsələr bu dəvə hasarına dirənəcəkdilər.

ÇALDIRANA GEDƏN YOL

(Əvvəli ötən sayımızda)

Gənc şah otaqda var-gəl eləyir, bütün bunları xəyalından dolandırır, qarşıdakı taleyin nə gətirəcəyini düşünürdü. Gənc şahə elə gəldi ki, ürəyi sıxılır. Sağ əlini sol tərəf sinəsi üstündə gəzdirdi. Əzələlərini ovucladı. Deyəsən, sıxıntısı keçirdi. Qayıdıb təzədən taxtda əyləşdi. Xəyal onu hələ çox da uzaq olmayan axırıncı qanlı döyüş səhnəsinə qaytardı.

...İsmayıl Mirzə birinci döyüşdən qələbə ilə çıxandan sonra itkilərini və əldə elədiyi qənimətləri xəyalından keçirdi. Bu döyüşdə o, Qara Piri bəy Qacar kimi sərkərdəsini itirmişdi. Qızılbaşlar xeyli itki vermişdilər. Amma əsas o idi ki, döyüşü qələbə ilə başa çatdırıb, özlərinin ruh yüksəkliyini qoruyub saxlamışdılar. Əlvənd Mirzə də ən adlı-sanlı sərkərdəsindən mərhum olmuşdu. Osman bəy oğlu ilə birgə ilk qarşılaşmada sıradan çıxarılmışdı. Osman bəyin özü əsir götürülmüş, ordugaha gətirilmişdi. Mühəribə qanunlarına görə Osman bəy mühakimə olundu. O, Qara Piri bəy Qacarin ölümündə birbaşa təqsirkar bilindiği üçün öldürüldü, başı isə Əlvənd Mirzəyə göndərildi.

Necə yaxşı olardı Əlvənd Mirzə bu döyüşdən sonra bir daha mühəribə meydanına qayıtmayaydı - gənc şah yə-nə xəyalından keçirdi. Amma istək başqadır, həyatın özünün gətirdikləri isə başqa... Əlvənd Mirzə yenidən qüvvə toplamaqda idi. Əlaüddövlə Zülqədər bəyden aldığı gücü də özününkünün üstünə əlavə etmiş, qoşunlarını yenidən cəmləmişdi. Hüseyn Lələ bəyin verdiyi məlumatdan belə bilirdi ki, indi onun ixtiyarında 30 minlik bir ordu var. İsmayıl Mirzə onu da yaxşı bilirdi ki, Qızıl-

romandan səhifələr

burada İsmayıl Mirzəni qarşılamaq fikrinə düşmüşdü. İsmayıl Mirzə Şərur düzünə çatanda kəşfiyyətçilərinin gətirdiyi xəbərdən öyrəndi ki, Əlvənd Mirzə burada öz mövqelərini kifayət qədər möhkəmləmişdi.

...Şah İsmayıl yaxınkeçmişin xəyalından bir də ayıldı, həm də ona elə gəldi ki, az da olsa başındakı xəyallarla birgə yuxulayıb. Özünü qıvrıq hiss elədi. Hüseyn Lələ bəyi çağıraraq gələn təbriknamələri qəbul etməyə hazır olduğunu demək istədi. Amma yadına gətirdi ki, onunla birgə neçə günlərin ağrı-acısını çəkmiş sərkərdələri də istirahətə deyirdi. Elə bu səbəbdən də görüşü bir qədər ləngitməyi qərara aldı. Şərur döyüşü yenə gözlərinin qabağında canlandı.

...İsmayıl Mirzə öz qoşunlarının önündən atla keçirdi. Hüseyn Lələ bəy, xadim bəy Xulafa da sağında, solunda atla irəliləyirdi. Qoşunun mərkəzi hissəsində - öndə atını saxladı və üzünü Qızılbaşlara tutdu:

- Ey Səfəvi ocağının fədailəri, bu gün biz ali məqsədimizin lap yaxınında yığıq. Hər şey sizin sücaətinizdən asılı olacaq. Əgər gücünüzü və qəhrəmanlığınızı əsirgəməsəniz, biriniz beş yağya cavab verə biləcəksiniz. Çünki Yaradan haqqın tərəfindədir.

- Canımız fəda olsun! Mürşidimiz bizim işığıdır! Onun ayaq basdığı yerə biz baş qoyarıq! - Hər tərəfdən Qızılbaşların cavab səsləri göyə yüksəldi. Artıq arxa cərgədəkilər də bu sözləri təkrarlayırdı.

tərmiş Halvaçı oğlunu İsmayıl Mirzə yaxına çağırırdı:

- Hə Halvaçı oğlu, sən Əlvənd Mirzənin qoşunları ilə birinci döyüşdə böyük sücaət göstərmisən.

- Mürşidimin yolunda başım qurbanı. Mən bacardığımı əsirgəməmişəm. Görünür, Ulu Yaradan haqqın tərəfində olduğum üçün düşmən qarşımızda dayana bilməyib.

- Bəli, Yaradan haqqı olanların tərəfindədir. Mən istəyirəm ki, bu döyüşü də sən başlayasan.

- Baş üstə, pirim, mürşidim, - Halvaçı oğlu təzim elədi.

Sonra üzünü Məhəmməd bəy Ustaclıya tutdu:

- Mən istəyirəm ki, Məhəmməd bəy Ustaclı mərkəzdən hücum eləsin. Mən özüm də döyüşə mərkəzdən başlayacağam.

Məhəmməd bəy Ustaclı hələ Şeyx Heydərin zamanından - gənc yaşlarından döyüşlərdə iştirak eləmişdi. Tanınmış, hörmətli sərkərdə idi. Əlini sinəsinə qoyub gənc İsmayıl Mirzəyə təzim elədi: - Canımız hər vaxt sənə fəda olmağa hazırdır, pirimiz, mürşidimiz, - dedi. Sonra başını qaldıraraq ətrafa nəzər yetirdi. Digər əmirlərin arasından seçilib mərkəzdə döyüş-cəyi haqqında aldığı tapşırıqdan sanki qürurlandı. Sinəsi dolu nəfəs alıb, dilləndi: - Mən mürşidimin əmanəti olan, bu gün bütün Qızılbaşların gözünün işığı olan, başımızın sahibini öz başımızdan daha üstün qoruyacağam.

Qızılbaşların sürətli hücumu nəticəsində Əlvənd Mirzənin qoşunu geriye çəkib, yeni mövqələr tutması mümkün olmadı.

İsmayıl Mirzə üzübüz döyüşdə onun üstünə yeriyən üç sərkərdəni həlak elədi. Beləliklə, Əlvənd Mirzənin məşhur sərkərdələri - Musa bəy Qərçəğay, Qazi Seyidi və Lətif bəy İsmayıl Mirzə ilə üzübüz döyüşdə öldürüldü. İsmayıl Mirzənin bu cür sücaət göstərməsi Qızılbaş döyüşündə əhvalı daha da artırdı.

Qızılbaşlar Ağqoyunlu qoşununu Şərur düzündə beləcə darmadağın elədilər. Ağqoyunlu Əlvənd Mirzənin 30 min nəfərlik qoşunu Qızılbaşların yarından da az olan qoşunu qarşısında davam gətirə bilmədi.

Əlvənd Mirzə qoşunun tör-töküntüləri ilə dağlara çəkilib canını güclə xilas elədi. Daha bu yerlərdə də dayana bilməyib, birbaşa Diyarbəkir tərəflərə üz tutdu. Bax beləcə İsmayıl Mirzənin Təbrizə yolu açılmış oldu.

Bütün bunları Şah İsmayıl xəyalından keçirir, Qızılbaşların axırıncı döyüşdəki igidlikləri onun qəlbini qürurla doludurdu.

Heç özü də bilmədi ki, oturduğu hökmdarlıq taxtında nə vaxt şirin bir yuxuya getdi. Şah yuxusunda gördü ki, babası Şeyx Səfinin qabağında dayanıb. Müdrik, ağsaqqal Şeyx Səfi hərdən ocağa odun atır, ocaq da alovlanırdı. İsmayıl elə gəldi ki, bu ocaq heç vaxt sönməyəcək. Daha sonra onun yuxusunda babası Şeyx Cüneyd, atası Şeyx Heydər də göründü. Onlar da gənc İsmayıl xeyir-dua verirdilər. Atasının sözlərini daha aydın eşitdi: «Bundan sonra bu ocaq heç vaxt sönməyəcək».

(Davamı var)